

УДК 94(477)

Геннадій КОВАЛЬ, краєзнавець,
с. Новосафронівка, Миколаївська область

РЕАКЦІЯ АНАНІЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ДУМИ НА РОЗТРАТУ КОШТІВ В АНАНІЇВСЬКОМУ МІСЬКОМУ БАНКУ В 1908 РОЦІ

Анотація: В статті описується ситуація розгляду питань місцевого самоврядування на початку ХХ ст., а саме – реакція Ананіївської міської думи на розтрату в міському банку, розгляд справи та суспільний резонанс.

Ключові поняття: дума, банк, кошти, розтрата, кредити, суд.

Діяльність, функціонування будь-яких людських спільнот складається з мільйонів різних контактів, зв'язків, зобов'язань, правил, законів. Надзвичайно цікавою була реакція Ананіївської міської думи на розтрату коштів в Ананіївському міському банку, виявлену влітку 1908 року. Наведемо деякі відомості про Міста Ананіїв та його міську думу. В повітовому місті Херсонської губернії Ананіїві в 1897 році проживало близько 17 тисяч жителів, з яких євреїв було 3527 чоловік [1]. В кінці ХІХ – на початку ХХ століття в Ананіїві відкрилися міський банк, ощадне товариство, агентство Бессарабсько-Таврійського банку, пошта та телеграф, друкарня. Тут було збудовано десятки нових будинків, зернові склади, бакалійні, галантерейні магазини, магазини. Місто розкинулося на 10 верст вздовж річки Тілігул [2]. В 1901 році міську управу Ананіїва очолював міський голова, колезький секретар Олександр Андрійович Коняхин. Членами Ананіївської міської управи були заступаючий місце міського голови, потомственный дворянин Микола Олександрович Вілінський та особистий дворянин Петро Васильович Парадиський [3, С. 193]. В 1910 році в управі були ті самі діячі та секретарам – колезький секретар, Григорій Андрійович Воскобойніков [4, С. 129]. 1908 рік в

Ананьїві відзначився величезним скандалом і різноманітною реакцією Ананьївської міської думи на розтрату коштів в міському банку. На додаток до телеграфних відомостей в одеській газеті «Одесские Новости» було повідомлено подробиці про розтрату, виявлену ревізією справ міського банку. Правління банку тоді складалося з директора Муханова та товаришів директора Беляєва та Макаревича. Звіт ревізійної комісії, що обревизувала банк 25 квітня, констатував масу великих зловживань. На той момент облікового комітету останні два роки не існувало, і справи банку здійснювалися правлінням. Наскільки виправдовувалася мета існування банку: обслуговування міщанського стану – видно з таких цікавих даних. Членів міщанського стану, які скористалися позикою, було 764 особи, сума позички 21 тисяча; поряд з цим, 14 осіб взяли позику в 50 тисяч. Ці 14 осіб становили передусім правління банку, яке взяло 15 тисяч, решта 11 осіб, склалися з міського голови, члена управи, гласних думи та членів ревізійної комісії, за винятком 3 – 4 осіб, які перебували у рідній спорідненості чи були кумами з правлінням банку. Далі звіт констатував видачу 10 і навіть 15 тисяч, тоді як визначена законом найвища норма кредиту не повинна була перевищувати однієї тисячі. У своєму засіданні, що тривало 3 дні, – 28, 29 і 30 квітня, дума ухвалила: зобов'язати правління у 2-х місячний термін поповнити взяті 15 тисяч, або ж подати заставні свідоцтва нерухомого майна.

Першого липня минув 2-х місячний термін, і до банку з'явилися уповноважені для ревізії; після деяких переговорів з директорами Мухановим і Беляєвим (третій – Макаревич уже близько 2-х місяців перебував у невідомій відсутності) запрошений був справник, у присутності якого і була проведена ревізія, що дала несподівані результати: виявилось, що не тільки не поповнено взяті 15 тисяч, але витрачено готівку каси 15.406 рублів, не забутий і основний капітал банку, що рахувався за книжкою ощадної каси у сумі 713 крб. 47 коп.,

Залишилося всього 13 руб. 47 коп. Пан Беляєв одразу в розтраті зізнався. Таким чином, сума другої двомісячної розтрати 16106 руб.

З телеграфного дозволу губернатора було скликано екстрене засідання думи, що тривало 2 вечора. У першому засіданні дума терміновою телеграмою просила пана губернатора усунути правління банку через виявлену розтрату. Постанову цю думою було прийнято одноголосно. У другому засіданні уповноважені, від імені старого гласного Смирнова, Лабутіна і Гаспля, доводили, що у статуту банку, у разі втрати 1/3 основного капіталу (хоча сума основного капіталу 43.677 крб. 15 копійок) мало бути здійснено ліквідацію банку. Засідання було досить бурхливе і закінчилося тим, що було поставлено на балотування питання про притягнення до суду правління банку – більшістю 12 проти 6, дума ухвалила: правління банку до суду не притягувати. Остання постанова думи, що йшла в розрізі з першою постановою, пояснювалася промовою міського голови, який, вказуючи на параграф 25 статуту про банки, який зобов'язував щомісяця міського голову та членів управи перевіряти книги та касу міського банку, зауважив, що якщо притягувати до суду правління, то не можна обминути і управління. Міський голова говорив довго і переконливо, і... гласні переконалися, що за розтрату притягувати до суду нікого не слід. Постанова думи на публіку, що переповнювала зал засідання, справила була більш ніж приголомшливе враження... [5].

Банківська епопея в середині літа 1908 року в Ананьїві розросталася... Телеграфним розпорядженням губернатора правління було усунуто з посади. При вступі кандидатів на службу та прийом справ банку виявлено ще невелику розтрату в 1513 руб. у відділі інкасо; виявлено також і фальсифікацію. За всіма даними, розтрата відбувалася систематично. В останньому переконувало ще й те, що років 12 тому міський банк переживав вже урядову ревізію і в результаті місто мало поповнити недостачу в кілька тисяч рублів суму зі своєї каси. Характерно, що й тоді директором банку був той самий пан Муханов. Здавалося б, що

міське управління, довіряючи своє «дітище» тому ж пану Муханову, мало б особливо пильно стежити за діями правління банку. Але... це тільки здавалося... Хто міг вийти переможцем із вельми нерівної боротьби 12 та 6, мало показати недалеке майбутнє [6].

Від губернської у земських і муніципальних справах присутності в середині липня було отримано міським головою розпорядження про передання правління банку особі панів Муханова, Макаревича і Беляєва суду і заміну їх кандидатами: Колесниковим, Мечесеним і Игнатовским. З цього приводу міським головою 16 липня було скликано приватне засідання думи, під час якого представлено було заяву правління банку, що полягала у наступному: володіючи майном, оціненим за вищою оцінкою 30 тисяч, правління просило думу прийняти це майно і поповнити ним розтрату, що досягала 34 тисяч. Таку заяву думою охоче було б прийнято, якби над цим майном не тяжіли борги як банківські, і по приватним заставним. Сума цих боргів сягала майже 20 тисяч і деякому із цього майна загрожувала продаж з молотка за претензіями приватних осіб. Таким чином місту довелося б ще й сплатити борги. Через це дума майже одноголосно відкинула була пропозицію [7].

Екстрене засідання міської думи закінчилося 18 липня. Розглядалася заява правління міського банку, яка зводилася до наступного: правління банку віддавало місту своє майно, натомість місто брало на себе суму розтрати 17.639 руб. і суму, взятую правлінням під векселі, 17281 руб., загалом – 34920 руб. Дума вирішила була пред'явити векселі членів правління до сплати та накладити арешт на їхнє майно [8].

Екстрене засідання думи було скликано для виборів нового правління міського банку та розгляду звіту банку за час із 7 липня по 8 серпня. Засідання тривало три вечори. Першого ж вечора, коли мали розпочати вибір, правління, гласний Недзведський запитав у міського голови пояснень щодо справи передання суду колишнього правління банку. Подано було документи, з яких з'ясувалося, що отримана ще 8

липня постанова губернського у міських справах присутності про передання правління суду не була повідомлена слідчій влади; а на запит із цього приводу губернатора міським головою дано було ухильну відповідь із зазначенням на відому постанову думи (більшістю 12 проти 6) правління банку до суду за розтрату не передавати. Ознайомившись із документами, дума одногласно ухвалила: надіслати прокурору одеського окружного суду копію журналу херсонського губернатора щодо порушення кримінального переслідування проти директора банку Муханова та товаришів його Беляєва та Макаревича. Цим закінчилося перше засідання. Друге і майже все третє засідання пройшло у дебатах з приводу заяви колишнього директора Муханова, що зводилося до наступного. Через майбутній продаж їм майна за 12.500 руб., яка сума прийнята була б думою в рахунок розтрати, і товариші його по «нещастю» в змозі були б поповнити всю розтрату, і тоді вони звільнялися від суду по 3 частині 354 статті укладання про покарання (арештантські роти), а мали судитися по 2-й частині 350 статті уложення про покарання (вища міра – звільнення з посади); А решта боргу правління за векселями в сумі 16 тисяч могло... вважатися боргом...

Гласні думи, великі боржники банку, що лопнув, пристрасно ратували за прийняття цієї комбінації. Навіть завжди «безгласний» гласний пан Пустовар – і той заговорив на користь пропозиції. Дебати зайвий раз показали, що дехто – чи з «батьків» міста, чи з панів, чий обов'язок був контролювати банк – дуже був зацікавлений у тому, щоб неминучий суд відбувся при поповненій уже розтраті, бо, в іншому випадку, на суді мали фігурувати ті документи, про які говорив товариш директора пан Беляєв.

Сильна промова найстарішого гласного нотаріуса Недзведського викликала була шквал оплесків численної публіки, якій голова зробив догану, а потім, не ризикуючи поставити питання на балотування, оголосив засідання закритим. В Ананьїві після 5 серпня очікувався приїзд урядовця для ревізії банку. Сума розтрати щодня зростала, тому що

надходили нові запити від фірм з приводу переданих на incasso векселів [9]. Таким чином, ми бачимо, наскільки різною та багатоплановою була реакція Ананьївської міської думи на розтрату коштів в Ананьївському міському банку влітку 1908 року.

Список використаних джерел:

1. Еврейская энциклопедия Брокгауза и Ефрон. Том второй. Алмогады — Арабский язык. — [1908]. — [4], 966 стб., 7 ил., карт. : ил. — С. 402.

2. Електронний код доступа: <https://our-travels.info/ost/Goroda/Ukraine/Odessa/Ananyev.php>

3. Памятная книжка Херсонской губернии на 1901 год / Составлена Херсонским Губернским Правлением. — Херсон: Типография Херсонского Губернского Правления, 1901. — XL, 352 с. — С. 193.

4. Памятная книжка для Херсонской губернии на 1910 год. — Херсон: Типография Херсонского Губернского Правления, 1910. — [365] с. разд. паг., [5] л. портр.: табл. — С. 129.

5. Одесские Новости, 1908, № 7564, четверг, 10 (23) июля. С. 3.

6. Там само, № 7568, вторник, 15 (28) июля. С. 5.

7. Там само, № 7570, четверг, 17 (30) июля. С. 3.

8. Там само, № 7572, суббота, 19 июля (1 августа). С. 5.

9. Там само, № 7594, пятница, 5 (28) августа. С. 5.